

UDDANNELSESRÅDETS FØRSTE ÅR

Af kontorchef *Claus Bornemann*

Det haster med uddannelsen i Grønland. Ja, det haster meget. Derfor skabte det store forventninger, da minister Gam for et år siden nedsatte et særligt uddannelsesråd for Grønland. Om forventningerne er blevet indfriet, skal jeg ikke udtale mig, men rådet markerede i januar sin 1-års fødselsdag ved afholdelse af møde nr. 25. Det tyder i alt fald på en ret livlig aktivitet, selv om det naturligvis ikke er noget bevis for effektivitet, at man holder så mange møder. Rådet har da også været opmærksom på den fare, der kunne ligge i straks fra starten at kaste sig ud i dybsindige betragtninger over behov og udarbejdelse af langsigtede prognoser, om hvis holdbarhed der altid må råde tvivl. Det var først og fremmest vigtigt, at der skete noget, at der blev sat undervisning i gang, og derfor har de fleste kræfter i det første år været brugt til at etablere et kortsigtet uddannelsesprogram omfattende en række faglige kurser i Grønland. Det er navnlig de lidt ældre grønlandske arbejdere og funktionærer, der er kommet på skolebænken. Disse foranstaltninger har krævet så megen tid og forberedelse, at det mere langsigtede planlægningsarbejde er blevet skudt lidt i baggrunden i starten.

Nu skulle de planlagte faglige kurser imidlertid være i fuld sving, og derfor står rådet overfor et vendepunkt i sin virksomhed. Den kommende tids arbejde vil blive præget af en langsigtet planlægning af det grønlandske undervisningsvæsens udbygning.

Det er meget store problemer, der melder sig, når man skal planlægge undervisning i Grønland. For tiden forlader hver sommer 600 børn folkeskolens sidste klasse, og bl. a. på grund af børnenes mangelfulde danskundskaber kan kun ca. 100 af denne flok regne med en videre uddannelse. Desuden venter man en meget voldsom stigning i antallet af skolebørn i de kommende år. Blot i den næste halve snes år vil der ske en fordobling af de 14-årige, der melder sig på arbejdsmarkedet. Det medfører et stærkt pres på den faglige undervisning, og der er et meget stort behov for undervisningsbyggeri, ikke alene inden for folkeskolen, men også med hensyn til erhvervsuddannelsen. Det er uddannelsesrådets opgave snarest at søge at danne sig et billede af denne udvikling.

Det har imidlertid ikke *udelukkende* været den kortsigtede planlægning, uddannelsesrådet har helliget sig i det forgangne år. Rådet har bl. a. også drøftet det principielt vigtige spørgsmål om lærlingelovens ikrafttræden i Grønland. Dette emne har været genstand for diskussioner i adskillige år. Men nu sker der noget. I hovedtræk kan det siges, at den danske lærlingelov indføres i Grønland med de modifikationer, som de særlige lokale forhold nødvendiggør. Da det er et stærkt ønske fra grønlandsk side, at den faglige uddannelse kvalitetsmæssig bliver sidestillet med den i det øvrige Danmark, bestemmer de nye regler, som er endelig udarbejdet af undervisningsministeriet, at de principielle afgørelser vedrørende lærlingeuddannelsen i Grønland træffes af de kompetente danske organer, nemlig Undervisningsministeriet, Læringerådet og de faglige udvalg. Men for ikke at sinke den daglige administration, er en række løbende opgaver henlagt til særlige organer i Grønland. Herigennem skulle der være skabt en smidig ordning, der uddannelsesmæssigt ikke stiller grønlænderne ringere end deres kolleger andre steder i Danmark.

Nu har der i Danmark i de senere år været en del kritik af lærlingeloven. Mange mener, at loven er ved at være forældet og ikke er tilstrækkelig smidig i et moderne industrisamfund. Det er da også blevet hævdet, at det ville være forkert at gennemføre loven i Grønland, og at man snarere burde tilrettelægge den faglige uddannelse efter mere smidige og tidssvarende retningslinier. Her støder man imidlertid på et bestemt grønlandsk krav om indførelse af de samme regler, som gælder i det øvrige land. Det er, som så ofte før, grønlændernes ønske om ligestilling, der trænger sig på. Man frygter fra grønlandsk side, at en særordning, hvor effektiv og moderne den end måtte være, kunne blive anvendt som argument for, at uddannelsen ikke var på højde med den danske. De grønlandske håndværkere ønsker at stå med et fuldgyldigt dansk svendebrev i hånden, hvilket de ikke alene mener vil få betydning i lønforhandlinger, men også vil være af afgørende psykologisk virkning i det daglige samarbejde mellem grønlændere og danske. „Så længe lærlingeloven kan bruges i det øvrige Danmark, er den også god nok til os,“ siger de grønlandske politikere og fagforeningsfolk, „og skulle den danske lærlingeordning blive reformeret, så vil det jo få automatisk virkning her i Grønland.“

Det er således et grønlandsk politisk krav, at den danske lærlingelov med enkelte ændringer sættes i kraft i Grønland. Det sker antagelig om ganske kort tid, idet undervisningsministeren forelægger forslaget i Folketinget i indeværende samling.

Det bliver som nævnt Undervisningsministeriet, der får ansvaret for den praktiske iværksættelse af lovens regler, et interessant eksempel på, at et fagministerium nu overtager en del af Grønlandsministeriets kompetence. Men der er grund til at tro, at Undervisningsministeriet i hvert fald i begyndelsen vil arbejde i snæver kontakt med det grønlandske uddannelsesråd.

Også deres fremtid afhænger af uddannelsesmulighederne.

På grund af Grønlands enorme udstrækning og spredte befolkning bliver det nødvendigt i videst muligt omfang at centralisere den teoretiske faglige undervisning. Der foreligger planer om at opføre en central fagskole i Godthåb til dette formål, men de er endnu ret spinkle. Man forestiller sig en teknisk centralskole med pladser til ca. 150 kostelever. Skolen skal indrettes så smidigt, at den kan huse forskellige og vekslende former for erhvervsuddannelse. Først og fremmest vil skolen blive

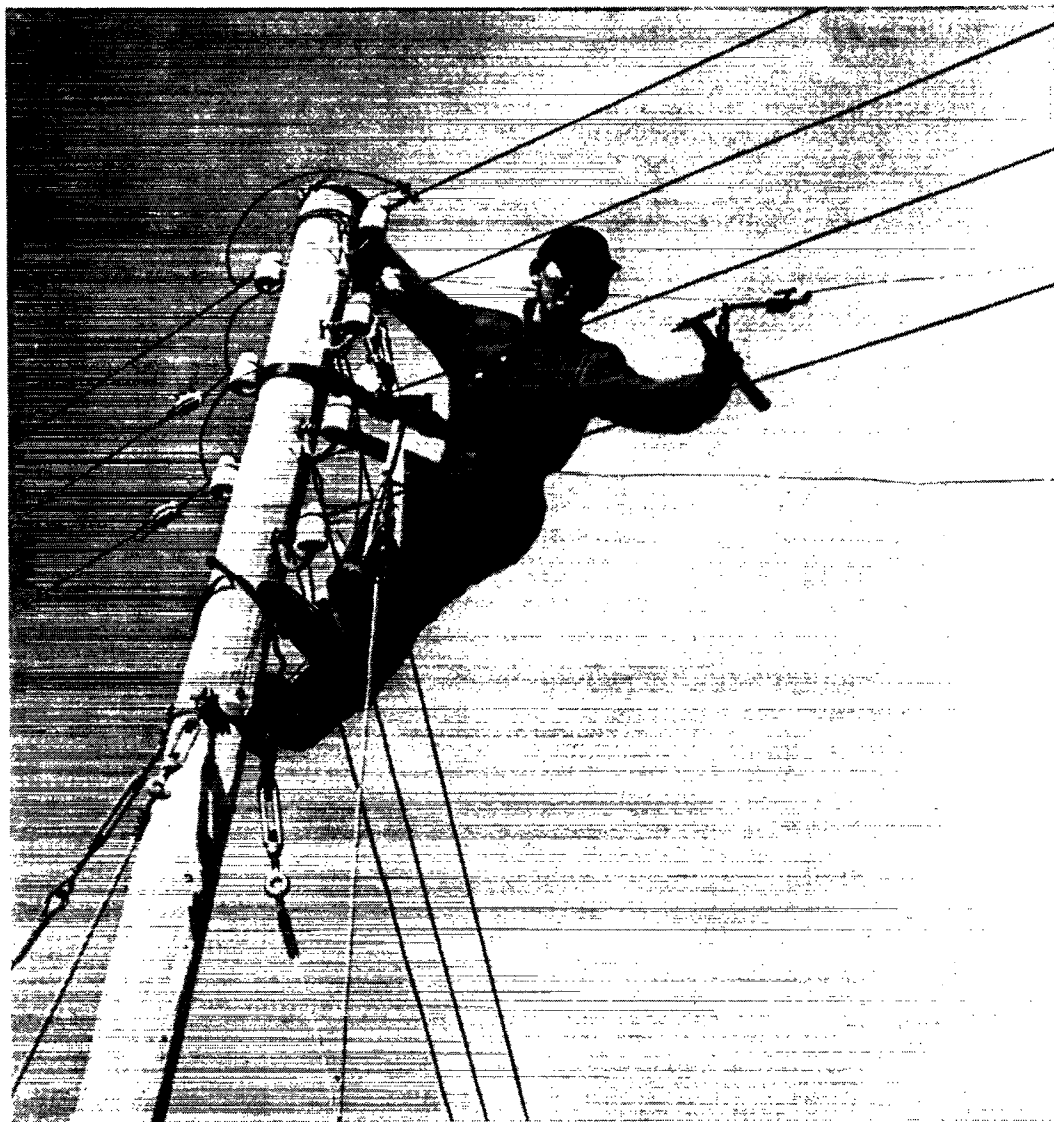
hjemsted for den teoretiske uddannelse af handels- og håndværkslærlinge i henhold til den nye lærlingelov. Men der bliver også tale om andre former for undervisning, f. eks. af sømænd, navigatører, fiskere, formænd og ikke-faglærte. Desværre vil der, bl. a. af tekniske grunde, gå adskillige år, før skolen står klar til brug, og i mellemtiden er uddannelsesrådet og skoledirektionen i Grønland henvist til at klare sig med midlertidige undervisningslokaler og indkvartering. Der findes imidlertid i Grønland flere gæstehjem og en del lejre, som bruges til indkvartering af udsendt dansk arbejdskraft i sæsonen. Disse lokaler er ikke så hårdt belagt i vintersæsonen, og adskillige af dem kan derfor anvendes til undervisningsformål og logi.

Få måneder efter at uddannelsesrådet var blevet nedsat påbegyndtes i foråret 1962 de første kurser i Egedesminde og Godthåb i samarbejde med Den kgl. grønlandske Handel. I Egedesminde gennemførtes et 2-måneders kursus for ikke-faglærte handels- og kontormedhjælpere, og i Godthåb samledes en del af Handels arbejdsledere inden for fiskeriet til oplæring i nye fiskebehandlingsmetoder.

I Egedesminde fik uddannelsesrådet værdifuld støtte af en i danske kredse kendt handelsskolemand, overlærer Johs. Pedersen, der påtog sig den ikke helt lette opgave at lede undervisningen af en snes unge grønlandere fra butikker og kontorer i Nordgrønland. Der deltog såvel yngre som lidt ældre funktionærer, og deres skolemæssige forudsætninger var meget forskellige. Når resultatet alligevel blev så vellykket, at det efter Handels udsagn har sat sig tydelige spor i elevernes daglige arbejdspræstationer, skyldes det ikke mindst overlærer Pedersens pædagogiske evner og betydelige erfaring inden for handelsskoleundervisning. Efter undervisningens afslutning i maj måned foretog overlæreren en rejse langs den grønlandske kyst for at danne sig et indtryk af den lokale handelsskoleundervisning, og på grundlag af sine indtryk udfærdigede han en rapport til uddannelsesrådet om tilrettelæggelsen af den fremtidige handelsskoleundervisning i Grønland.

Successen i Egedesminde har medført, at et nyt kursus af lignende art er startet i Julianehåb i februar 1963. I år drejer det sig om en snes unge fra butikker og kontorer i Sydgrønland, og det er igen overlærer Johs. Pedersen, der leder undervisningen. Denne gang har Undervisningsministeriet godkendt, at der i forbindelse med kursus afslutning afholdes en egentlig handelsmedhjælpereksamen for de elever, der skønnes egnede. Det bliver første gang, at nogen får lejlighed til at tage en rigtig handelsmedhjælpereksamen i Grønland.

På fjerde år i træk gennemføres der kystskipperundervisning i Grønland. Første gang man forsøgte sig med et sådant kursus, var i 1959/60; det skete på initiativ af daværende skoledirektør Gam. Siden har den grønlandske skoledirektion hvert år på gæstehjemmet i Godthåb arrangeret navigationsundervisning for en lille snes elever, og på denne måde har man vundet adskillige erfaringer om mulighederne for faglig

Grønlandsk elektriker, der fik sin uddannelse i Danmark.

uddannelse i Grønland. Vanskelighederne har været ret betydelige. Elevernes dansk-kundskaber er gennemgående så begrænsede, at der må undervises med tolk, og flere af de ældre møder med ringe skolekundskaber. Jeg husker således en fartøjsfører, der i begyndelsen af et kursus kom op til tavlen og skulle trække 37 fra 43, men gik fuldstændig i stå. Han forklarede, at det havde han aldrig nogensinde lært. Ved specialtimer i regning lykkedes det at rette disse mangler, og han fik en rigtig pæn eksamen. I det hele taget bliver der arbejdet med interesse og energi på de faglige kurser.

Det er heller ikke let at gennemføre autoriserede eksaminer i Grønland. Kystskippereksamen, der er godkendt af navigationsdirektoratet, skal overværes af to censorer. Disse censorer er søofficerer, der kommer tilrejsende fra marinestationen i Grønnedal. De må tilbagelægge den 400 km lange rejse fra flådestationen til Godthåb i en motorkutter i det tidlige forår, hvor det endnu kan sætte ind med ret streng frost.

Da overhøring foregår ved tolkning, er det nødvendigt at anvende en ekstra kontroltolk, der kan overvåge, at tolken oversætter eksaminandens svar korrekt.

Trods disse vanskeligheder vil der, når det igangværende kursus slutter til foråret, være dimitteret omkring 60 kystskippere siden 1959. Nu er kystskipperprøven ikke nogen større eksamen efter dansk målestok, men når det nævnes, at der kun fandtes ca. 8 grønlandske kystskippere, inden man startede denne undervisning, vil man forstå, at der her er tale om en ret betydelig fremgang. Flere af de nybagte kystskippere er gået videre med sætteskipperuddannelse i Danmark, og det er i øvrigt tanken i vinteren 1963/64 at gennemføre et sætteskipperkursus i Grønland, så fremt navigationsdirektoratet går med til det. En udvidet navigationsuddannelse er særdeles nødvendig ikke alene af hensyn til den livlige kystsejlad, men også med henblik på fiskerierhvervet, der kræver at grønlænderne får større både, så de kan gå ud på de internationale fiskebanker. Men et sådant havgående fiskeri kræver naturligvis kendskab til navigation.

Det vigtigste område, uddannelsesrådet har sat ind på i første omgang, er imidlertid uddannelsen af de lidt ældre grønlandske håndværkere. Der er her tale om dygtige praktikere, som på grund af manglen på tekniske skoler savner en grundlæggende teoretisk uddannelse. Den 23. november 1962 startedes et 5½ månedes teorkursus for 28 maskinarbejdere, smede automekanikere og tømrere i Godthåb. Dette kursus har været planlagt i samarbejde med Tilsynet med den tekniske Undervisning i Danmark, og det er meningen, at de grønlandske håndværkere, der er i alderen 25-45 år, i løbet af vinteren skal gennemgå al den teori, som lærlinge hernede får under deres fireårige læretid. Skolen er rent grønlandsk, idet også lærerne er grønlændere. Dette skulle lette undervisningen, da ikke alle håndværkerne er dansktalende. Det er lykkedes at finde 3 dygtige, dobbeltsprogede grønlandske teknikere, der var villige til at påtage sig hvervet. De gennemgik sidste sommer en pædagogisk grunduddannelse i Danmark med henblik på deres nye hverv som tekniske lærere.

Indkvarteringen og undervisningen af håndværkerne foregår i den nye håndværkerlejr i Godthåb, der i hvert fald efter grønlandske forhold er særdeles velindrettet med små enmandskamre og rindende vand, opholdsstuer, kantine og hobbyrum. Desuden anvendes forskellige værkstedsrum ude i byen til praktiske øvelser.

Mange grønlændere holder meget af at have med maskineri at gøre.

Det er ikke let for disse ældre håndværkere på ny at skulle sætte sig på skolebænken, men rapporterne deroppefra giver indtryk af, at der arbejdes med sammenbidt energi. De, der gennemgår kursus tilfredsstillende, får ved afslutningen lejlighed til at aflægge svendep prøve, således at de kan erhverve et dansk svendebrev.

Men det er ikke bare et drøjt arbejde for eleverne. Det er også rent menneskeligt en svær belastning at skulle være væk fra familie og hjem i et lille halvt år. De fleste er gift og har op til 4-5 børn. Ikke mindst i julen var stemningen lidt trykket, hvad

man nok kan forstå, når man betænker, at julen i Grønland spiller en endnu større rolle end hernede.

Endnu et kursus finder sted i vinter i Godthåb. Det drejer sig om undervisning i motorpasning af ca. 15 ikke-faglærte motorpassere og fiskere. Anvendelsen af stadig større bådmotorer i Grønland nødvendiggør, at de grønlandske motorpassere og fiskere får udvidet deres kundskaber om moderne bådmotorers indretning og pasning. Kursus varer i 2½ måned og er tilrettelagt i samarbejde med Direktoratet for Maskinmesteruddannelsen. Også dette kursus, der afsluttes med en særlig prøve, bliver ledet af en grønlandsk dobbeltsproget tekniker.

Et lidt usædvanligt undervisningsprojekt gennemføres fra februar til maj i Danmark. 20 grønlandske formandsemner har påbegyndt en 3 mdr.s uddannelse hernede til formænd. Programmet for dette kursus har været forberedt i længere tid med bistand af sagkyndige institutioner. Baggrunden er det meget store antal danske formænd, det har været nødvendigt at udsende til Grønland. Som bekendt er formandsposten en nøglestilling på en arbejdsplads, og den voldsomme tekniske udvikling i Grønland har medført, at det har knebet med at få egnede grønlandske emner til disse poster. Kun ¼ af de par hundrede formænd, der arbejder i Grønland, er grønlændere. En sådan tilstand er naturligvis uheldig, og grønlænderne føler sig med rette eller urette tilsidesat. Uanset hvor dygtige de danske formænd er, opstår der sprog vanskeligheder på arbejdspladserne, da de færreste grønlandske arbejdere kan dansk. Desuden udskiftes de danske formænd ret hyppigt, og det skader kontinuiteten. Uddannelsesrådet har derfor ment det nødvendigt at sætte kraftigt ind på at få uddannet grønlandske formænd, og det kursus, som nu er startet, er det første skridt i denne retning.

Der er således sat faglig undervisning i gang for handels- og kontormedhjælpere, smede og maskinarbejdere, automekanikere, tømrere, motorpassere, fiskere, navigatører og formænd inden for industri og håndværk. Over 100 voksne grønlændere slider i vinter skolebænken. Forberedelsestiden har derfor været spændende, ikke mindst i betragtning af, at planerne blev udformet i en periode, hvor sparekniven på ny er kommet frem. Men de bevilgende myndigheder har vist forståelse, således at de fleste af uddannelsesrådets planer har kunnet realiseres.

Et kursusprogram som det her omtalte ville ikke have været muligt for blot få år siden på grund af manglende trafikforbindelser om vinteren. Men flyvningen har skabt kontakt mellem de grønlandske byer selv midt i vintertiden. Alligevel spillede det grønlandske vejrlig os på ny et puds og skabte forsinkelser for et par kursers start. Medens folk her i landet skuttede sig under konstante arktiske kuldegrader, oplevede Grønland den ene tøvejrperiode efter den anden. Det har vanskeliggjort vinterflyvningen, fordi maskinerne på denne årstid lander på ski.

Uddannelsesrådets mål er at få uddannet så mange grønlandere som muligt til at overtage stillinger i Grønland. Men opgaven er vanskelig og tidskrævende. Man råder ikke bod på tidligere tiders forsømmelser fra det ene år til det andet, og planlægningen af uddannelse tager tid. Der skal uddannes lærere, og der skal bygges skoler. Beslutter man sig i dag til at opføre en skolebygning, vil den først kunne stå klar om 4–5 år. Byggeforsøholdene i Grønland kræver særlig grundige forundersøgelser og omhyggelig projektering. Derfor bliver det svært at opfylde forventningerne om en omgående indsats, og man må i de nærmeste år klare sig med de midlertidige foranstaltninger, der nu er sat i gang, og med uddannelse af grønlandere i Danmark, således som man har gjort det gennem mange år.

Uddannelsesrådets første år må trods alt siges at have været opmuntrende. Rådet har mødt megen forståelse hos myndigheder og institutioner her i landet, og de grønlandske elever har med interesse og flid sluttet op om den undervisning, der allerede er sat igang. Man hører så ofte generaliserende udtalelser om grønlanderens, der står med hænderne i lommerne og ikke kan følge med udviklingen. Gid der ville blive lagt noget mere mærke til de lærelystne og flittige grønlandere, der gerne vil gøre sig gældende i det nye samfund. For dem bliver der stadig flere af, men de savner endnu tilstrækkelige muligheder for at blive uddannet.